

FRANS MASEREEL VE AĞAÇ BASKI ROMANI TUTKULU YOLCULUK¹

FRANS MASEREEL AND HIS WOODCUT NOVEL PASSIONATE JOURNEY

Burçak Balember²

ÖZ

Yirminci yüzyıl başlarında, özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupalı sanatçılar grafik sanatlar alanında 'ağaç baskı roman' adını verdikleri özgün bir Dışavurumcu estetik geliştirmiştir. Sözcük kullanmadan, yalnızca ardışık imgeler serisiyle hikaye anlatım türü olarak tanımlanabilecek ağaç baskı roman, birçok grafik roman sanatçısına ilham olmuştur ve günümüzde grafik romanın atası olarak kabul edilmektedir. Dışavurumculuk olmak üzere erken yirminci yüzyılın çeşitli sanatsal ve politik akımlarından etkilenmiş olan ağaç baskı roman, dışavurumsal bir üslup benimsemiş ve çoğunlukla ağaç baskı olmak üzere yüksek baskı tekniklerinin güçlü grafiksel anlatım gücünden yararlanmıştır.

Bu makalede literatür taraması yapılarak, yirminci yüzyılın en önemli grafik sanatçılarından biri ve modern grafik romanın babası kabul edilen Frans Masereel'in ağaç baskı romanların gelişimine yaptığı önemli katkıların değerlendirilmesi yapılmış ve sanatçının 1919 yılında yayımladığı en ünlü ağaç baskı romanlarından biri olan *Tutkulu Yolculuk* romanı analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağaç Baskı Roman, Frans Masereel, Tutkulu Yolculuk, Baskiresim, Dışavurumculuk.

ABSTRACT

During the early twentieth century, particularly after the World War I, European artists developed a distinctive Expressionist aesthetics in the graphic arts, called as 'woodcut novel'. Woodcut novel that can be defined as a means of telling a narrative merely with a series of sequential images linked thematically, without using any word, influenced many graphic artists, and is regarded as the predecessor of graphic novels today. The genre that drew inspiration from various artistic and political currents of the early twentieth century adopted an Expressionist manner, and used the strong graphically way of expression of relief printmaking methods, mostly woodcut.

The significant contributions on the development of the genre made by Frans Masereel who is considered as one of the most important graphic artists of the time and the godfather of modern graphic novel will be discussed in this article by using

¹ Başvuru tarihi: 29.10.2016 Kabul tarihi: 08.12.2016

² Arş. Gör., Balıkesir Üniversitesi Baskı Sanatları, bbalamber@hotmail.com

literature review method. Later, his most successful novel in woodcut entitled *Passionate Journey* will be reviewed.

Keywords: Woodcut Novel, Frans Masereel, *Passionate Journey*, Printmaking, Expressionism.

1.GİRİŞ

1920'li yıllarda ortaya çıkan *ağaç baskı roman* (woodcut novel), Frans Masereel'in keşfettiği şekliyle, kitap formatında düzenlenmiş hikaye anlatan bir ağaç baskı serisidir (Cohen, 1977:180). Yalnızca resimleri kullanarak bir hikaye anlatma düşüncesi esasında yaygın olarak resimli çocuk kitaplarında uygulanan basit bir pratiktir, fakat bu ağaç baskı romanlar yalnızca ağaç baskı, ağaç oyma, litografi gibi baskiresim teknikleri kullanılarak üretilmiş karmaşık ve sürükleyici romanlardır (Willett, 2005:111). Masereel'den sonra bu akımı benimseyen sanatçılar bu kitapları üretirken, çoğunlukla ağaç baskı gibi yüksek baskiresim tekniklerinden faydalandığı için ilk olarak *ağaç baskı roman* terimi benimsenmiştir. Ancak sonradan bu akımın popülerleşmesi ve sanatçıların baskiresim teknikleri dışında farklı medyumları kullanmasıyla birlikte benimsenen, daha genel bir kapsama sahip *yazısız roman* (wordless novel) terimi literatürde *ağaç baskı roman* terimiyle dönüşümlü olarak kullanılmaktadır.

Onbeşinci yüzyıl Ortaçağ Avrupası'nda okuma-yazma bilmeyen insanlara yönelik öğretici resimli din ve ibadet kitapları basımında kullanılan ağaç baskı tekniği, sonraki yüzyıllarda çoğaltma yöntemlerindeki teknolojik gelişmelerle birlikte, popülerliğini yitirmiş bir baskı tekniği haline gelmiştir (Beronä, 2009:vi). Onaltıncı yüzyılda Albrecht Dürer, Hans Holbein, onsekizinci yüzyılda ise Thomas Bewick gibi sanatçıların eserleriyle varlığını sürdürmüş olan ağaç baskı tekniği (Cohen, 1977:176-177), yirminci yüzyıl başlarında Alman Dışavurumculuk akımı ile birlikte yeniden canlandırmıştır. "Dönemin birçok sanatçısı, gerçekçi betimlemelerden kaçarak daha ilkel ifade formlarına yönelmiş ve savaşa ve modern kapitalist topluma dair öfkelerini ve

acılarını tasvir ederken ortaçağ ağaç baskı sanatının biçimsiz ve kaba yapısından esinlenmiştir” (Willett, 2005:126).

Beronä'ya göre (2008:10) Alman Dışavurumculuk akımı, yirminci yüzyıl başlarında ağaç baskı roman akımına öncülük etmiş üç temel unsurdan biridir. Agresif siyah-beyaz bir üsluba imkan tanıyan yapısıyla ağaç baskı, dönemin sanatçıları için, sosyal adaletsizliklere, toplumsal meselelere ve savaşa yönelik öfke ve hayal kırıklıklarını ifade etme aracı olmuştur. Beronä (2007:v)'ya göre çarpıcı siyah-beyaz ağaç baskılar üreten Alman Dışavurumcular bu ilgi çekici romanlara zemin hazırlamıştır. Käthe Kollwitz ve Max Klinger gibi sanatçıların baskiresim tekniklerini kullanarak siyasi veya psikolojik başkaldırıları konu alan ve tematik olarak birbiriyle ilişkili seriler üretmesi de ağaç baskı roman akımına öncülük etmiştir (Willett, 2005:127-128). Ortaçağ ağaç baskılarının yalınlığından ve direktliğinden etkilenmiş olan Dışavurumcular'ın “kaba ve ilkel duyguların dışavurumu için mükemmel bir ifade aracı” (Griffiths, 1996:21-22) olarak gördükleri ağaç baskı tekniği ile sadece sanatsal baskılar değil aynı zamanda kitap illüstrasyonları da üretmiş olması, bu tekniğin hikayesel bir anlatıma elverişliliğini ortaya koymaktadır.

Yirminci yüzyılın başlarında, insanların ilgisini çekmeye ve popülerleşmeye başlayan sessiz sinema, ağaç baskı romana öncülük etmiş bir diğer unsurdur. Karmaşık kurgulu bir hikayeyi sözcük kullanmadan anlatma düşüncesini temel alan sessiz sinema, tiyatro ve edebiyat dilinden oldukça farklı, evrensel bir anlatım dili yaratmıştır. Ağaç baskı roman üreten sanatçıların dönemin sessiz filmlerinden etkilenmiştir. Ünlü Amerikalı ağaç baskı roman sanatçısı Lynd Ward, üretim sürecini sessiz bir film çekmeye benzetmiş ve dönemin sessiz sinema yönetmenlerinden ilham aldığını dile getirmiştir (Willett, 2005:129).

Son olarak, politik ve toplumsal meseleleri hicivli bir üslupla aktarabilme becerisine sahip karikatür, o dönem ağaç baskı romanlara ilham

olmuş üçüncü unsurdur (Beronä, 2008:12). Gazete ve dergi gibi insanların kolaylıkla ulaşabildiği yazılı iletişim araçlarında yayımlanan karikatürler, savaştan yeni çıkmış halkı eğlendiren ve aynı zamanda giderek sanayileşen toplumu hicveden güçlü bir ifade aracı haline gelmiştir.

Sonuç olarak bu dönem, ağaç baskı kitapların ortaya çıkması için oldukça verimli bir dönem olmuştur. Ağaç baskı tekniğinin Alman Dışavurumcular tarafından giderek daha fazla kullanılır hale gelmesi, halkın sessiz sinemanın sunduğu eğlenceye ve bilgiye yönelik artan isteği ve dergi ve gazetelerdeki mizahi karikatürler, görsel imgelere olan gereksinimi artırmış ve ağaç baskı roman akımının doğuşuna katkı sağlamıştır (Beronä, 2008:13).

Masereel için ağaç baskı tekniği, kitap formunda düzenlenmiş hikayesel bir ağaç baskı serisi üretmek için elverişli bir yöntem olmuştur. Keskin siyah-beyaz kontrastlığına ve detaydan yoksun kaba ve abartılı formlara imkân tanıyan teknik, çağın insanının yaşadığı endişe ve korkuyu ve savaşın getirdiği değişimi aktarmayı amaçlayan Masereel için ideal olmuştur. Ağaç baskı tekniğine olan bağlılığı ve yaşamının sonuna kadar ürettiği sayısız kitap illüstrasyonu ve ellinin üzerinde ağaç baskı roman ile birlikte Frans Masereel, ağaç baskı romanın öncüsü olmuş ve romanlarının ticari başarısıyla kendisinden sonra Lynd Ward, Otto Nückel, Milt Gross, George Walker gibi sanatçılara ilham olmuştur.

2.FRANS MASEREEL

Ghent yakınlarındaki Blankenberge'de üst-orta sınıf bir ailede dünyaya gelen Frans Masereel, henüz beş yaşındayken babasını kaybetmiştir. Ghent'e taşınmaya karar veren annesi, daha sonra güçlü sosyalist fikirlere sahip bir doktor ile evlenmiştir (Beronä, 2007:v). Üvey babası, genç Masereel için bir rol model olmuş ve sosyal adaletsizliklere karşı düzenlenen gösterilere düzenli olarak birlikte katılmışlardır. Toplumsal eşitsizlikleri daha o yaşlardan itibaren

şahsi bir mesele olarak görmeye başlayan Masereel'in ürettiği tüm eserlerde toplumsal meselelerin baskın bir tema haline geldiği görülür.

Savaş karşıtlığıyla tanınan Masereel, Birinci Dünya Savaşı yıllarında aktif bir görev almaktan kaçındığı için Cenevre'deki Kızıl Haç'ta tercüman olarak görev almıştır (Willet, 2005:111). 1917-1920 yılları arasında *La Feuille* gazetesi için karikatürler yapmıştır. Gazetede günlük haberlerle ilgili kısıtlı bir zamanda çizim üretmesini gerektiren bu iş deneyimiyle birlikte Masereel, fırça ve mürekkep kullanarak, okuyucunun ilgisini kolaylıkla çekecek siyah-beyaz, kaba ve çarpıcı bir üslup geliştirmiştir. İnce çizgili ve detaylı çizimlerin gazete kağıdındaki baskısının iyi çıkmadığını deneyimleyen Masereel'in "Bu kaba çizimleri, gazetenin düşük kaliteli kağıt hamuru için oldukça ideal olmuştur" (Beronä, 2007:vi). Masereel, süs ve detaydan uzak siyah-beyaz imgeler ürettiği bu tekniği ileride ağaç baskılarına uygulamış ve kendine has üslubunu yaratmıştır. Beronä (2007:vi), bu gazete deneyiminin önemiyle ilgili olarak "bu deneyimi yaşamamış olsaydı Masereel'in bu özgün üslubunun evrimi yavaş gelişecek, hatta belki de hiç ortaya çıkmayacaktı" sözleriyle dile getirmiştir.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Kızıl Haç'taki görevi sırasında kendisi gibi savaş karşıtı olan Romain Rolland ve Stefan Zweig ile dostluklar kuran sanatçı, birçok barış yanlısı politik dergiye illüstrasyonlar yapmıştır (Willet, 2005:111). Mürekkep ve fırçayla çizimin yanında Masereel, okuma-yazma bilmeyen halka öğretici hikayeler anlatan ibadet kitaplarındaki ve basit oyun kartlarındaki ortaçağ dönemi ağaç baskılarından etkilenerek ağaç baskı tekniğine de merak salmıştır. 1916'da Claude Le Maguet ile birlikte kurduğu *Les Tablettes* dergisinde ilk ağaç baskılarını yayımlayan Masereel'in bu ağaç baskılarında, *La Feuille* gazetesine çalışırken geliştirdiği üslubunun artık oturduğu görülmektedir (Beronä, 2007:vi). Bu dergilere yaptığı kaba üsluplu hicivli ağaç baskılarında Masereel, "bir politikacının veya sanayicinin beyanını savaş alanının katliam manzarasıyla bir araya getirerek savaşın resmi retoriği

ile gerçeklik arasındaki derin uçurumu göstermiştir” (Willet, 2005:111). Ağaç baskı tekniğinin anlatımsal ve dışavurumsal niteliklerini harmanlayan Masereel, yaşamı boyunca ürettiği ağaç baskı romanlarda yaşadığı çağın toplumsal meselelerini ve kapitalizmin insanlık üzerinde giderek artan tehdidini konu almıştır.

Sanatçı, Belçikalı şair Emile Verhaeren'in *Quinze Poèmes* adlı şiir kitabı başta olmak üzere o dönem dostluk kurduğu birçok yazar ve şairin kitaplarını resimlendirmiştir. Ardından 1917 yılında savaşın felaketlerini anlatan *Siz Ölüler, Kalkın (Arise Ye Dead)* ve *Ölüler Konuşur (The Dead Speak)* adlı ilk yazısız romanlarını üretmiştir. 1918 yılında yayımlanan *25 İmgeyle Adamın Çilesi (25 Images of a Man's Passion)* ise sanatçının ilk ağaç baskı romanı olmuştur. Masereel'in bu romanı, bir nevi gelecek eserlerin toplumsal ve politik temalarını belirlemiş, “ağaç baskı roman akımında arketip yaratmıştır” (Willet, 2005:112). Romanda işlenen “şehir, hayat kadınları, bir işçinin hayatı ve başkaldırışı, roman kahramanının kaçınılmaz idamı ve idam mangası tarafından yüceltilmesi gibi temalar hem Masereel'in sonraki eserlerinde hem de ağaç baskı roman üretmiş diğer grafik sanatçılarının eserlerinde sürekli olarak tekrarlanmıştır” (Cohen, 1977:182). Masereel'in işlediği bu konular, dönemin Dışavurumcu sanatçıların eserlerinde baskın olan konularla benzerlik taşıması açısından dikkat çekicidir. Örneğe George Grosz, Ernst Ludwig Kirchner, Otto Dix, Max Beckmann gibi dönemin sanatları, eserlerinde bir taraftan metropol, gece hayatı ve sokak manzaraları gibi temaları işlerken, diğer taraftan, Masereel'in eserlerindeki gibi, yalnızlık ve toplumdan soyutlanma duygusunu da aktarmıştır. Fakat Birinci Dünya Savaşı'nın ardından şehir, bu sanatçılar için, savaşın toplum üzerinde yarattığı yıkıcı etkilerini ve dönemin insanının psikolojik durumunu aktardıkları bir alana dönüşmüştür.

Çoğunlukla şehir manzaralarına odaklanan sanatçı, şehirde yaşayanların duygularını ve modern şehir anlayışının yarattığı yalıtılmışlık hissini siyah-beyazın kontrastlığını kullanarak cesur, çarpıcı ve özgün bir üslupla

aktarmıştır. “Çarpıcı bir duygusal etki bırakan toplum eleştirisi niteliğindeki öykülerinde alegori ve hicvi harmanlayan Masereel, Dışavurumculuk’a özgü bir teknikle, ağaç baskı roman akımının ustası haline gelmiştir” (Willett, 2005:118). 1919 yılında yayımlanan, yirminci yüzyılın başlarında modern bir şehirdeki sıradan bir adamın yaşadıklarını aktaran 167 ağaç baskılı *Tutkulu Yolculuk*, sanatçının en uzun ve en popüler romanıdır ve bu türün başyapıtı olarak kabul edilir. Makalenin üçüncü bölümünde inceleme konusu olan bu romanın ardından Masereel, *Güneş (The Sun, 1919)*, *Sözsüz Öykü (Story Without Words, 1922)*, *Fikir (The Idea, 1920)*, *Şehir (The City, 1925)*, *Siyahtan Beyaza (From Black to White, 1939)*, *Ölüm Dansı (Dans Macabre, 1941)* gibi çok sayıda ağaç baskı roman üretmiş ve hepsinde aynı Dışavurumcu görsel estetiği kullanarak yabancılaşma, devrim, aşk ve günahlardan arınma gibi modern toplumu anlatan temaları ele almıştır (Willett, 2005:118). Eserlerinde her zaman, anlayış ve şefkati görmezden gelen endüstriyel ve ticari kültürden kaynaklı toplumsal meseleler ön plandadır. Ağaç baskı romanlarıyla üç kuşak boyunca sanatçıları, film yapımcılarını, müzisyenleri, yazar ve animatörleri etkilemiş olan Frans Masereel, yirminci yüzyılın en önemli grafik sanatçılarından biri ve modern grafik romanın babası olarak kabul edilmektedir (Walker, 2007:10).

3.TUTKULU YOLCULUK

Masereel, 1918 yılında ağaç baskı tekniğiyle bastığı ilk romanı *25 İmgeyle Adamın Çilesi*’nden bir sene sonra, en başarılı ağaç baskı romanı sayılan *Tutkulu Yolculuk*’u yayımlamıştır. Uzunluk ve hikâyenin girift kurgusu açısından ele alınırsa, Masereel’in ilk ağaç baskı kitabını kısa hikaye, *Tutkulu Yolculuk*’u ise roman olarak değerlendirmek gerekir (Beronä, 2008:21).

Romanda yer alan siyah-beyaz ağaç baskılar, 9x7 cm. boyutlarındadır ve Masereel’in ilk olarak *Mon Livre D’heures* adıyla İsveçli matbaacı Albert Kundig ile birlikte Cenevre’de kendi imkanlarıyla Fransız edisyonunu

yayımladığı bu roman, daha sonra Alman yayınevi sahibi Kurt Wolff'un dikkatini çekmiş ve Wolff, 1920 yılında 700 kopyayla kitabın *Mein Stundenbuch* adıyla Almanca edisyonunu yayımlamıştır (Beronä, 2003:63; Willett, 2005:114-118). Bu romanın İngilizce edisyonu, Masereel'in orijinal ağaç baskıları kullanılarak, 1922 yılında ABD'de *My Book of Hours* adıyla basılmıştır (Antonsen, 2004:154; Willett, 1997:19). Daha sonra 1948 yılında bugün bilinen *Tutkulu Yolculuk (Passionate Journey)* adıyla tekrar basılmıştır. Kitabın Almanca edisyonunun 1920'lerde birçok kez basılmış ve Avrupa genelinde toplam 100,000 kopya satılmış olduğunu vurgulayan Willett (2005:116), ağaç baskı roman türü için bir dönüm noktası olan bu başarı sayesinde sanatçıların bu türe ilgi duymaya başladığını ve başka yayınevlerinin yeni ağaç baskı romanlar basma konusunda cesaretlendiğini dile getirmiştir.

Açık şekilde otobiyografik unsurlar içeren *Tutkulu Yolculuk*, genç bir adamın yeni geldiği bir şehirde yaşamın kendisine sunduğu deneyimleri hem trajik hem de komik bir üslupla anlatmaktadır. Toplam 167 ağaç baskıdan oluşan bu kitap, yirminci yüzyıl başlarında yaşayan tipik ve sıradan Avrupalı bir adamın yaşadığı mutluluğu, üzüntüyü, memnuniyeti, sıkıntıyı ve öfkeyi konu alır. Her sayfada anlatılan olay, kitabın genel kurgusunun bir parçası olarak, öyküsel bir çerçevede anlatılmıştır (Beronä, 2008:21).

Hikaye; trenle metropole gelmekte olan genç, meraklı, heyecanlı ve keşfetmeye hazır bir adamın istasyona varmasıyla başlar (Willett, 2005:116) (Resim 1); istasyonda onu bekleyen kimse olmamasına karşın sanki varmış gibi tren camından sarkarak el sallaması, adamın yeni şehirle ilgili heyecanını gözler önüne sermektedir. İstasyona indikten sonra etrafındaki ayrıntıları incelerken gördüğümüz adam (Resim 2), yeni geldiği bu şehrin koşturmacası ve kalabalığı karşısında şaşırılmış bir vaziyette, romanın ilerleyen sayfalarında çoğunlukla amaçsız bir şekilde dolaşır: "bir resimde ellerini havaya kaldırmış vaziyette sokaktan aşağı doğru 'Eureka' diye bağırarcasına koşturan adam, bir sonraki resimde gayet sakin şekilde bir kuyrukta beklerken bir hırsızlığa

tanıklık etmektedir” (Cohen, 1977:185) (Resim 3 ve 4). Genç adam başlangıçta, etrafındaki şeylere doğrudan müdahale etmeden yalnızca seyreder.

Resim 1 ve 2. Frans Masereel, *Tutkulu Yolculuk* romanından,
ağaç baskı, 9 x 7 cm., 1919.

Resim 3 ve 4. Frans Masereel, *Tutkulu Yolculuk* romanından,
ağaç baskı, 9 x 7 cm., 1919.

Romanın ana teması, şehrin ona sunduğu her şeyi deneyimlemeye hazır kahramanın serüveni üzerine kurulmuştur. Masereel, bu serüven üzerinden, adamın şehirde karşılaştığı her türden manzarayı izleyiciye aktarmayı amaçlamıştır. Yaşamı tüm çelişkileri ve zıtlıklarıyla birlikte aktarmaya çalışmıştır:

Adamı bir mitingde slogan atarken ve protesto gösterisinde bir grup adama önderlik ederken gördüğümüz halde, başka bir resimde bitmek bilmeyen politik tartışmalardan sıkılıp bunalmış bir vaziyette arkasını dönüp giderken görürüz. Ardından coşkulu bir aşk yaşar, fakat terk edildikten sonra derin bir üzüntü ve umutsuzluğa kapılır. Babası tarafından dövülen küçük bir kızı kurtarır ve büyüüp yetiştirir. Çok geçmeden kızın ölümüne tanıklık etmesiyle, üzüntüsü daha da derinleşir. Bunun üzerine metropolü terk eder ve bir gemiye binip dünyayı dolaşır. Geri döndüğünde ise hayata karşı öfkesi daha akut bir hal almıştır (Willett, 2005:116).

Şehre geri döndüğünde romanın kahramanı, başkalarının tepkilerine aldırmadan her istediğini yapmaya ve alaycı bir tavır takınmaya başlamıştır. Zenginlerin masalarını dağıtıp onlarla kavga etmiştir. Genç adam daha da ileri gidip, bir binanın üzerine çıkarak aşağıda caddede yürüyen insanların üzerine idrarını yapmış ve aristokratların oluşan bir grup insan üzerine alaycı şekilde yellenmiştir (Resim 5 ve 6). Topluma aykırı davranmaya başlayan genç adamın fevri ve kaygısız bir hal alan bu davranışları, “etrafındaki riyakar ve düzenbaz kültürü aşağılamaya yöneliktir” (Beronä, 2008:21).

Resim 5 ve 6. Frans Masereel, *Tutkulu Yolculuk* romanından,
ağaç baskı, 9 x 7 cm, 1919

Bu davranışlarından dolayı kızgın bir kalabalık tarafından şehirden kovulan genç adam, şehrin dışında, ormanın derinliklerine doğru giderken doğayı kutsayarak mutluluk içerisinde kollarını kaldırır, ardından dinlenmek üzere uzandığı çimenler üzerinde ölür (Resim 7). Bir sonraki sahnede adamın iskeletinin ayağa kalkıp, sanki onu ele geçiren duyguları yok etmek istercesine, ayağıyla kalbini ezerken görürüz (Cohen, 1977:187; Beronä, 2008:22). Romanın son ağaç baskısında yıldızlar ve gezegenlerden oluşan bir arka plan önündeki iskelet, mutlu bir şekilde gülümseyerek izleyiciye el sallamaktadır (Resim 8). Romanın sonundaki karikatürvari iyimserliğin şaşkırtıcı olduğuna dikkat çeken Cohen (1977:188), romanın geneline bakıldığında Masereel'in insan kalbinin yok edilemezliğine dair görüşünün hakim olduğunu vurgulamaktadır. Beronä'ya göre (2008:22), bu ucu açık son ile birlikte Masereel, okuyucuyu "öldükten sonra insan kalbi dünyada kalırken ruh özgürce sonsuzluğun içinde dolaşabilir mi?" sorusuyla ve bireysel yorumlarıyla başbaşa bırakmaktadır. Masereel'in romanda öğüt veya ders verme tonundan

uzak durarak okuyucu için ilgi çekici bir karakter yarattığına vurgu yapan Chris Lanier (1998:114) ise sanatçının, kendimizi sorgulayabileceğimiz araç niteliğinde bir hikaye sunduğunu dile getirmiştir.

Resim 7 ve 8. Frans Masereel, *Tutkulu Yolculuk* romanından,
ağaç baskı, 9 x 7 cm, 1919

167 ağaç baskıdan oluşmasıyla Masereel'in en uzun hikayesi olan *Tutkulu Yolculuk*, dil/üslup, tema ve kurgu açısından Masereel'in diğer ağaç baskı romanlarıyla birçok benzerlik taşımaktadır. Tema açısından ele alındığında, sanatçının diğer ağaç baskı romanlarındaki karakterlerin de sessiz ve toplumsal, politik veya ekonomik güçler tarafından susturulmuş olduğu dikkat çeker. Romanlarda sıklıkla kalabalık ve yığın haldeki karakterlerin ve bilindik yerlerin kullanıldığını ve böylece kalabalıkların klostrofobik izdihamının ve metropolisteki kasvetli ve boğucu atmosferin yansıtılmaya çalışıldığını görürüz. George Grosz ve Otto Dix'in resimlerindeki gibi, bu eserlerde de sıklıkla hayat kadını figürü kullanılmış ve başlıca eleştiri konularından biri olan kapitalist düzen, birçok ağaç baskı romanında silindir şapka ve yelek giymiş heybetli figürlerle tasvir edilmiştir. Dil/üslup açısından incelendiğinde,

Masereel'in kendine özgü monokromik kaba ve çarpıcı üslubu dikkat çeker. Her romanında siyah-beyaz kontrastlığından yararlanan sanatçı, ağaç baskı tekniğinin basit, yalın ve okunaklı diline odaklanmış ve gerekli öğeleri ön plana çıkararak dışavurumsal bir üslup kullanmıştır.

Masereel'in ağaç baskı romanı *Tutkulu Yolculuk*, yirminci yüzyıl başlarında ortaya çıkan karikatür ve çizgi romanlarla benzerlikler taşımasına karşın, görsel üslubunu güzel sanatlardan almıştır. En yüksek tirajlı ve en popüler ağaç baskı romanı olan *Tutkulu Yolculuk*, sanatçının sonraki eserlerinde de ilham kaynağı olarak tekrar tekrar dönüp incelediği bir eser olmuştur. Bir röportajında bu romanının, "söylemek istediği her şeyin özünü barındırdığını, bu 167 ağaç baskının tüm bakış açısını ve felsefesini yansıttığını ve sonraki temaları için ilham kaynağı olduğunu" dile getirmiştir (Willett, 2005:118).

Tutkulu Yolculuk aynı zamanda Thomas Mann, Stefan Zweig gibi yazarlara da ilham kaynağı olmuştur. 1929 yılında Edebiyat dalında Nobel Ödülü kazanan Thomas Mann, kendisine "sizi en çok etkileyen film hangisi?" sorulduğunda, yanıtı "*Tutkulu Yolculuk*" olmuştur (Beronä, 2008:10). Mann, kitabın ilk Almanca edisyonuna yazdığı giriş yazısında şunları dile getirmiştir:

Şu çarpıcı siyah-beyaz figürlere bakın, açık-koyu şeklinde oyulmuş karakteristiklerine. Yoğun dumanların arasından çıkan ve kahramanı şehre getiren trenle başlayan ilk resimden, yıldızlar arasında gezinen iskelet yüzlü figürün betimlendiği en son resme kadar, başından sonuna bu roman sizi etkisi altına alacaktır. Siz neredesiniz peki? Bu tutkulu yolculuk, sizin üzerinizde daha önce hissetmediğiniz kadar benzersiz, derin ve saf bir etki yaratmadı mı? (akt. Willett, 2005:116).

Stefan Zweig, Masereel'in ağaç baskılarıyla ilgili olarak dile getirdiği "tüm kitaplar, tüm fotoğraflar, tüm belgeler, her şey ama her şey yok olsaydı ve sadece Masereel'in ürettiği ağaç baskılarla başbaşa kalsaydık, yalnızca bu ağaç baskılarla modern dünyamızı yeniden inşa edebilirdik" sözleri (aktaran Beronä, 2003:65), Masereel'in çağına dair gözlemlerinin ne kadar kapsamlı ve kusursuz olduğunu göstermektedir. Masereel'in en ünlü kitabı olarak kabul

edilen ve dünya çapında birçok ülkede basılan *Tutkulu Yolculuk*, ağaç baskı roman akımına yön veren ve ufuk açan bir roman olmuş ve Dışavurumcu, alegorik ve hicivsel üslubu birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur.

KAYNAKÇA

Antonsen, L. B., (2004). "Frans Masereel:Passionate Journey", *Harvard Review*, Sayı: 27, 154-155.

Beronä, D., (2003). "Wordless Novels in Woodcuts", *Print Quarterly*, Cilt: 20, Sayı:1, 61-73.

Beronä, D., (2007). "Introduction". **Frans Masereel: Passionate Journey: A Vision in Woodcuts**, New York: Dover Publications,. ss. v-ix.

Beronä, D., (2008). **Wordless Books:The Original Graphic Novels**, New York: Abrams Books.

Beronä, D., (2009). "Introduction", **The Sun, The Idea and Story Without Words**, Frans Masereel, New York: Dover Publications, ss. v-viii.

Cohen, M., (1977). "The Novel in Woodcuts: A Handbook", *Journal of Modern Literature*, Cilt: 6, Sayı: 2, 171-195.

Lanier, C., (1998). "Frans Masereel: A Thousand Words", *The Comics Journal*, Sayı: 208, 109-117.

Walker, G. A., (2007). **Graphic Witness: Four Wordless Graphic Novels by Frans Masereel, Lynd Ward, Giacomo Patri and Laurence Hyde**, New York: Firefly Books.

Willett, P., (1997). **The Silent Shout: Frans Masereel, Lynd Ward and the Novel in Woodcuts**, Indiana University Libraries.

Willett, P., (2005). "The Cutting Edge of German Expressionism: The Woodcut Novel of Frans Masereel and Its Influences", **A Companion to the Literature of German Expressionism**, (der.) Neill H. Donahue, New York: Camden House, 111-134.